

NÉPBARÁT.

Vasárnap június 30-án.

1850.

Alumni fogsz s nem lesznek álmaid,
Aluuni fogsz s nem lesz több reggeled.

Vörösmarty.

Tartalom. Zebedeus ur halotti beszéde a Népbárát hült tetemei felett. — Földmivelő társulatok Hollandban. —

Zebedeus ur halotti beszéde

a'

NÉPBARÁT

hült tetemei felett

Kolozsváratt június 30-kán

1850.

Minden rendü, rangu és karu halotti gyülekezet! kiket, fájdalom, számosnak nem nevezhetek, mert ha ez elhunyt kedvesem körül többen gyülekeztetek volna, akkor neki meghalni nem kellett volna és pedig meghalni a legborzasztóbb nyavalyában: előfizető-askórságban!

Mert jegyezzétek meg atyámfiak, egy lap halálának tán szintanynyi oka van, mint a lapszerkesztő személyes halálának, melyek közül nevezetesebbek a következők:

a) **Köpenyfordítás kór.** Ez a nyavalya a mai világban nálunk nem igen divatos, nem azért mintha a mai világban hiányzanának köpenyet fordított vagy köpenyfordításra kész emberek, korántsem, sőt ha mint Jézus a disznóba bütt ördögöt, mi is megkérdeznők őket: hányan vagytok? Azt felelnék rá: a mi nevünk Legio! Hanem azért, mivel ma már e szükös pénz idején nem kell

kész pénzt adni ki azért, hogy valaki köpenyét megfordítsa; elég csupán egy kis reményt villogtatni szemébe, egy adag ígéretet adni bé neki vagy éppen a hatalom ostorával egyet csattintani neki, hogy ama híres nevezetes szellem, mi a cigányokat a nagy-idaik csatánál anynyira megkörnyékezte volt t. i. a ,félelem' megszállja. Mert ez a nyavalya csak a mérges ellenzéki lapokat szokta volt a híres martius előtti világban megkörnyékeznit, midőn t. i. a kormány az untalan csabolást megunva, a szerkesztő száját valamely zsiros hivatal konzával dugta bé, mihez ez aztán rendszerint oly mohón hozzá is kapott, mint az Ezopus apánk ebekskéje a szájában levő husnak a vízben letükrödzött képéhez; de hogy vajjon ő is úgy járt-e aztán? Már ez olyan kérdés, a mire való felelet nem e halotti elmélkedés körébe vágó.

b) **A nedvbőség.** Ez még az előbbinél is ritkább s kivált a magyar lapokra nézve világért sem járvány nyavalya, s ha a régi boldog emlékezetü táblabíró világ nem lett volna, legalább honi példát nem is idézhetnénk rája, hanem csak valami afféle külföldi nyavalyának kellene tartanunk, minőnek tarhatták vitéz eleink a keresztes háboru előtt azon betegséget, melyet a gonosz világ Európa egyik legmiveltebb nemzetének nevére ke-

resztelt. Ez a nyavalya ugyanis azon lapokra veszedelmes, melyek megfeszített erő, szorgalom és több jeles talentumok közremunkálása által maguknak hirt-nevet, kiadó szerkesztőjüknek pedig jó öszszeg pénzt szereznek; ki aztán magának vagy emeletes házakat épített vagy pedig más nagyobb szerű üzérletbe elegyedve, a szegény lapot — miután egy pár esztendeig jó olcsón fizetett segéd-szerkesztők által meglehetősen szűkmarkusággal kezelte — csak amugy felrugja. Megvallom ha már csakugyan meg kellett halnia, a „Népbarát“ számára ezt a halált ohajtottam volna leginkább; a felelős szerkesztőnek legalább semminemű ellenvetése nem lett volna ellene. Azonban elhunyt kedvesünk nem részesülhete ezen szerencsében; hanem vigasztalásul legalább nem kelle meghalnia a harmadik nyavalyában t. i.

c) Guttaütésben. Pedig ez ám a mai világban nagyon is járóvány nyavalya. Ugyanis hány lappal történik meg, hogy előfizetést hirdet, meg is indul, van is kelete, a legjobb legfrissebb egészségnek örvend, azonban.... egyszer csak nem jött meg a postán, még azon szerencsében sem részesül, miben mi, t. i. hogy halálát maga megmondhassa; hanem megmondják ám többi collegái, kik hiven is követik azon diákos példabeszédet: *figulus figulum odit.**) Pedig az egésznek csak az oka, hogy a szerkesztő megfeledkezik holmokról, e kis feledékenységnek bezzeg meg is adja ám az árát, mert megeshetik, hogy otthon szeretne ülni és sétálni küldik, vagy éppen megfordítva, sétálni akarna s azt mondják: „nem szabad.“

Nó hogy elnyugodott kedvesünk nem ebben a nyavalyában holt meg, arról „előfizetőink“, bármily kevés számmal valának is, jó lelkiismeretű biznyságot tehetnek, mert bizony a szegény olyan ártatlan volt, hogy még a legyet sem bántotta. Nem mondjuk

*) A fazékos a fazékost gyűlöli.

azért mintha a legyeknek ne lehetne ezutánra ellene valami panasza, kivált mikor a fűszerárús édes malozsát takarand beléjük. De ki nek nincsen ellensége!! Elég az hozzá elnyugodott kedvesünk nem e nyavalyában, de nem is a következőben holt meg, a mely

d.) Megbocsássanak szomorú hallgatóim, hogy e nyavalyát, mint szintén még a több másokat, melyekben egy lap elhalhat, mint czélom vala, tüzetesen elő nem sorolhatom, mert éppen most jelentik, hogy rövidítem halotti beszédemet, mert nincs sok hely. Oda vetve nem tehetem, hogy meg ne említsem, mikép ez a csodák csodája: „nincs hely!“ Mikor máskor nem vala irás! De mivel ez a csoda megtörtént, remélem már a másik is nem meszsi van, t. i. a „Népbarát“ érdemeit csak is akkor fogják elismerni, midőn már nem lesz többé! E hitben érdemei elősorolásával fejemet nem töröm, s az időt és most szűk helyet nem töltöm: hanem fordulok egyenesen a keservesekhez, kik is egyebeket mellőzve a fő- és alszerkesztő és édes magam.

Búsul a főszerkesztő és siratja benne vesztett sok pénzt, könnyei miatt még látni sem tudja a fizetetlen de azért nem kevésbé hosszu nyomdai árjegyzéket. Bánatát kivált az tetézi, hogy június 30-ika nem szombat-ra hanem vasárnapra esett, és neki nem négy hanem öt számot kelle kiadni e hóban! És midőn szemeit veti az árván azaz előfizető nélkül maradt példányokra, melyekért csak is a borsárús adandhat némi vigasztalást, szive szorul és akarhatja ellen is feltámad lelkében a gondolat: „hogy nem nyomtathattam inkább bankót!“

De ha a főszerkesztő búsul, biz az alszerkesztőnek sincs jó kedve, mert ő ki havi fizetését rendszerint a hó elején előlegezte, most lesulytva és reménytelenül jártatja szét szemeit a láthatáron: nem tudva miből fog ezutánra ellaposodott tárczája megtelni, s a máskor szivszakadva várt 1-sőben látja ke-

serveinek
meg vele
világon
szállást,

És
szemekk
hogy is
éppen m
zetni az
tom, ho
ezen a

„E
tom me

„S
nők, e

mások
szolgá
vereke
nem is
kell á

H
dig t
száma
monda
jék h

Fő

mive
voln
sula
föld
szül
zen
ism
sár
sok
kik
17
má
ko
ut
tel
gy
1

pedig egy sajátságos fajta, melyet Hollandban nagyon kedvelnek. Ezeket a lovakat Hart draver-nek nevezik, sebes trappha mennek de soha sem ügetnek, s főleg az ágyuk elibe, postakocsik- és gyorsszekerekhez nagyon alkalmasok.

Itt meg kell említenünk még egy lófajtát, mely kiválólag Frieslandban tenyésztetik. Ezek gyönyörű és főleg izmos testalkatuk által kitűnő hámos lovak. E fajtából hágómént csak a kormány tart, s tetemes büntetés van azon e fajból barna kanca birtokosokra telve, kik lovaikat ezen kívül akárminemű más ménnel hágatják meg, hogy e jeles fajta elköresülését lehetőségig gátolják. Ezen lovaknak színök, alakjuk és nagyságuk merőben hasonló. Ugy látszik, hogy e fajta előállításában a hollandi takarékoságnak nem kis része volt. Ugyanis, köztudomás szerint, nem kis bajba kerül kettős vagy négyes fogatot merőben hasonló lovakból állítani elő. Ha tehát a fogatból egy ló elszerencsétlenedik, rendszerint az egészet újból kell összeállítani, mivel hasonló lovat bajos tanálni. Ez a baj azonban a frieslandi barnáknál merőben elenyészik, mivel ezek mind a mennyien hasonlók.

A társulat által nemesített lovakról saját jegyzőkönyvet visznek, melybe a meghágot kanczát bejegyzik. E jegyzékeket mindegyik társulati tagnak megküldik, s ez által mindegyikük képes lesz a környékbeli csikókat szemmel tartani s felőlük a társulatot tudósítani. Hogy a csikókat miképp kellessen nevelni, erről a tulajdonosokat kellőleg értesítik s kiváló ügyelettel vannak a méncsikókra. A mely csikót méltónak tanálnak arra, hogy belőle apamént neveljenek, érette a tulajdonosnak a társulat külön jutalmat ad; különben a méneket kimetszik s katonaság alá vagy ígásoknak alkalmazzák, a szerint mint egyik vagy másik czélra alkalmasok. Ezen társulat általunk leirt tevékenységének köszönheti Holland, hogy belőle tetemes mennyiségű katonalovakat visznek ki évenként a külföldre.

Itt nem tehetjük, hogy egy kissé meg ne szuszszanjunk, s míg lélegzetet veszünk a hollandi gazdasági egyletek leírásának tovább folytatására, akaratum ellenére is eszünkbe jut: próbáljuk ezt egy kissé alkalmazni.

Régentén nagy hirben és becsben állott az erdélyi ló, mind gyorsasága-, mind ki-

tartására nézve egy volt az elsők közül az európai szárazon. Historiai adatokkal is képesek volnánk bém bizonyítani állításunkat; de hova kell nagyobb bizonyosság erre mint az, mire öregeink kétségkívül igen jól fognak emlékezni, miszerint eljöttek meszsi földről a lókereskedők s szép sárga aranyokkal fizették meg jó drágán a derek erdélyi fajtát. De hova lett e fajta? Ha kérjük s kérdésünk után honunkban figyelmesen körültekintünk, lehetlen azt nem mondanunk a költővel:

„Névben el csak, többé nincs jelen.“

Mert eleinte a spanyol lábszedők (piaffeur), azután meg az angolvérek tehetősebb birtokosaink méneseiből apránként kiszorították, arra pedig hogy a kisebb birtokosok és a parasztság kezén e fajta tisztán megmaradjon, legkisebb gond, legkisebb ügyelet sem vala. S mit nyertünk az angol tele- és félvérekkel? mit nyert általában az erdélyi lótenyésztés? arra megfelelnek lóvásárai, melyek leghiresebbjein is, az utóbbi időkben csak csudának áttunk vagy egy idegent.

Mit kéne hát tennünk, hogy ez iparágat, melyre honunk földje, égalja sat. oly kiválólag alkalmas, újra felemeljük, s a tőlünk évenként kivándorló tetemes pénzösszegek megtérítése fejében jöjjön is be valamicske? Ez a kérdés. És éppen e kérdés megfejtésül irtam le a fennebbi gazdasági társulatot.

De már szuszszantam egyet. Tehát újból visszaszaladhatok Hollandba.

Említés nélkül nem hagyhatom azon nagyon czélirányos intézkedéseket, melyeket a hollandi kormány életbeléptetett és a melyek a marhatenyésztésre egyáltalában hathatós befolyásuk. Hollandban ugyanis a kormány 33 baromrovost fizet, kik különböző kerületekbe béosztva kötelesek a kormányt a különböző nyavalyák állapotáról, ugy szintén a használt gyógyszerekről és ezek eredményéről hivatalosan tudósítani. A nevezetesebb városokban és vásároknál állat-kiállítások léteznek. E kiállítások alkalmával azon bikákat és ménlovakat, melyek szépségük és izmos testalkatuk által kitűnők- és jutalmi pályázásra méltóknak ítéltetnek, egy társulati és egy kormányi bélyeggel megbélyegzik. A kiállításoknál mindig köteles egy baromrovos személyesen megjelenni és pontosan megvizsgálni, vajjon a maguk szánt mén- és marháknak

semmine mutatkoz sem szá eltemetn uralkodó tartják.* ragadós mindig gályban tanunak valamely ha szin lakik is az illető hetik, s akkor a marhára Ezen ü részint sége al

A már em részven kint né főleg a természetében mivelés tározód

Az állatok melő g A más a földé lésen p vetkező megjelé ben, s nyer. I is, mi a mint

*) Másf a korm rasztnal a baro

***) Bér n

semminemű létműves vagy bőrnayvalya nem mutatkozik-é. Döglött barmát egy parasztnak sem szabad a baromorvos látomozása nélkül eltemetni. Ezen törvényt, kivált az általános uralkodó nyavalyákban a legszorosabban megtartják.*) Azon esetre, midőn valahol valami ragadós nyavalya üt ki, az ily kerületeket mindig a leggondosabban elzárják, és a ragályban elpusztult marha temetésénél négy tanunak kell jelen lenni. Ha ily kerületben valamely marha más gazda kezére megy át, ha szintén azon gazda éppen azon kerületben lakik is, a marhát más istállóba addig, míg az illető orvos meg nem vizsgálja, nem vihetik, s ha más kerületbe kellene szállítani, akkor az egészségi bizonyítványon kívül a marhára még egy saját bélyeget is sűtnek. Ezen üdvös rendszabályok részint a kormány, részint pedig a gazdaszati társulatok ellenőrsége alatt állanak.

A nagy földmivelő társulat, mely mint már említettem 34 osztályra szakadva 3310 részvényesből áll, mindegyik szakaiában évenként négy gyűlést tart. Ezen társulat czélja főleg a legszebb szarvasmarha, juh és disznó termesztésben, mindennemű gabonák nemesítésében, az erdőmivelés javításában és a földmivelési újabb szerszámok behozatalában határozódik.

Az első gyűlés czélja a legszebb házi állatok árának, mint szintén a földmivélést emelő gyakorlati közleményeknek közzététele. A második gyűlést octoberben tartják, midőn a földek még nincsenek bévetve, ezen a gyűlésen próbálják meg az új szerszámokat. Következésképp ide még a szántó kocsisok**) is megjelennek lovaikkal és ekéikkel egyetemben, s a melyik legjobban szánt, jutalmat nyer. Ez alkalommal történik meg a magcsere is, mire a hollandiak különös sokat tartanak, a minthogy nem csak itt, hanem általában majd

*) Másfelől arról is meg vagyunk győződve, hogy a kormány arról is intézkedett, miszerint a parasztnak döglött barmával ne kelljen több napokig a baromorvos után várakozni. Szerk.

**) Béresnek nem irhattam, mert Hollandbantöbbnyire csak lóval szántanak.

mindenütt az értelmesebb mezőgazdák meggyőződtek róla, hogy ez nem csak fontos, hanem éppen elkerülhetlen, ha csak nem akarjuk, hogy minden következő évi termelés kevesebb legyen az előbbinél. — A harmadik gyűlésben rendszerint az aratásról vagy a különböző kísérletek eredményeiről beküldött tudósítások teszik a tanácskozás főbb tárgyait. Az új gazdaszati eszközökkel vagy új mivelési módszerekkel mindennemű kísérletek az egylet költségén mennek véghez; mert a földnépét az újítások czélszerű voltáról nem írásban vagy élöszóval tartott értekezések, hanem a gyakorlati eredmény által törekednek meggyőzni. A hollandiaiaknál közpéldaszó: „*Am z i e n d o e t D e n k e n*“, azaz: a szemlélés gondolkodóba ejt, s valójában mindennemű oktatásnál ez a legbiztosabb és a sikerhez legrövidebben vezető út. De e mellett a hollandi földmivelő társulatok az elméleti tanításokat sem hanyagolják el, mert egy külön gyűlésök arra van szentelve, hogy azon közleményeket vizsgálják és választják meg, melyeknek kinyomatva a földnépe között kell szétosztatniok.

Minden évben van egy nagy gyűlés Hágában, melyen mindegyik szakosztálynak két követe jelenik meg. Ezen gyűlésben a földmivelési ministerium is részt vesz, s ezen szakosztályok tudósításai és indítványai jönnek szőnyegre. A közelebbi nagy gyűlésben meghatározták, hogy egész Hollandban több ügyes és derék földész küldjenek szét, kik helységről helysére járva a lakosságot mindenütt öszszegyűjtsek s őket a gazdaszati körében történt újabb felfedezésekre és javításokra figyelmeztessék. És több magát jól bíró tehetős férfi akadt, kik csupa hazaszeretetből csatlakoztak e vállolathoz, melytől a legjobb eredményeket várnak.

Ha olvasóim közül valaki azt kérdené: Miért irtam ezt? Rá azt felelném: nem csak azért hogy tudjuk, miképp áll a gazdaszati Hollandban; hanem azért, hogy e tudásunknak hasznát is vegyük. X.

Felelős szerkesztő MAKOLDI SÁMUEL.

A „Népbarát“ tartalma.

	Lap.		Lap.
Tájékozás.	1.	Lószelidítés.	102.
Az aranyvilág.	2. 11.	Czitrom eltartása.	103.
Hány hét a világ?	8. 16. 23. 31. 39. 48. 55. 64.	Élesztő.	103.
	71. 79. 88. 95. 103. 111. 119.	Jó tanács. (Franklin után.)	105.
	128. 135. 143. 151. 159. 167.	Órák, legveszedelmesebbek.	106.
	176. 184. 192. 199.	Hizlalás előnyei.	107.
Münzer Tamás.	9.	Tej- és vaj-gazdaság.	108.
Czivakodó testvérek.	10.	Időjóslat.	110.
Az időről.	17.	Lipcsétől visszavonulás.	113. 124.
A szegény sokszor lát		Ujvárosi muzsikások.	115. 125. 134.
szükséget, a fősvény		Gabna termését nevelni.	117.
mindig.	20.	Ló-kóst.	119.
Vérfejes ellen.	22.	Vezuv kitörése.	123.
Hol van a nép iskolája?	24. 33. 49.	Zöldséget korán termesztani.	126.
Istenről fogalmak.	27.	Pityóka termesztés.	126.
A felfordult világ.	29. 34. 51.	Saláta ki nem korózik.	126.
Egy este a philadelphiai néger templomban.	35.	Eczet-próba.	127.
A czopfos világból.	37.	Fogfájás ellen.	127.
Jövendölés 1950-re.	37.	Vajkőpülés.	127.
Hasznos tanítások.	38. 53.	Furcsa ember.	127.
Hidegvette tagokra.	38.	Gazdagsághoz vezető út. (Franklin után.)	119.
Ragacs üveg sat. nemüekre.	39.	Simon bácsi kalandjai.	137.
Vászon fehérités.	39.	Vérvész a birkákon.	141.
Mozgás.	41.	Álom. (Communismus.)	145. 153.
Elmefuttatás.	47.	Állatkínzástól elszoktatás.	148. 164.
Valami.	47.	Szőlő oltás.	150.
Gazdaságot tárgyazó.	55.	Szőlő trágya.	150.
Molyok ellen.	55.	Hárs-gyümölcs haszna.	150.
Kávészárazás.	55.	Házi butorok fényesítése.	150.
Zsuzsok ellen.	55.	Vér állító szer.	151.
Anekdoták.	55. 63. 103. 126. 159.	Tápszerek viztartalma.	151.
Oberlin.	57.	Fridrik királyi pálczája.	151.
Hézagpótlók.	62.	Dühös kutya marása ellen.	158.
Köszvény ellen.	63.	Méhszúrás ellen.	158.
Avas vaját felfrissíteni.	63.	Hangyák és bogarak ellen.	159.
Könyvismertetés.	65.	Fát rothadástól megóvni.	159.
Sz. Domingo szigetén ebéd.	65.	Jó tanácsadó.	161.
Első bánatom.	68.	Tűzoltásról valami.	162.
Tábornok és vízihordó.	69.	Erdő gazdaság.	166.
Kemény tél.	70.	Báró Elgenheim.	169. 177. 185. 193.
Dohos zab.	71.	A méh.	174.
Én csak egyet tudok.	71.	Gabna kaszáló gép.	175.
Egy mese.	71.	Szegénységről.	182.
Erdei virágok.	73.	Mellfájás ellen.	183.
Dzsingiskán vezérei.	76.	Marhadög ellen.	190.
Aranyvilágból.	76.	Bodza-pálinka.	191.
Marha takarmány.	78.	Egy szegény angol káplán életéből.	196.
Útazás Kinában.	81.	Rézcsap mérges voltáról.	197.
Vetés a hó alatt.	88.	Törökbúza érlelése.	198.
Fénybogár élete.	89.	Karó-rágás ellen.	198.
Londonban egy nap.	92.	Hust és zöldséget frissen eltartani.	199.
Zsir pecsétet kivenni.	95.	Keményítő pityókából.	199.
Makkabeus Zebedeusnak.	97.	Lószerszámra kenőcs.	199.
Fényűzés káros következményei.	99.	Halotti beszéd a „Népbarát“ felett.	201.
Őszivetésen segíteni.	101.	Földmivelő társulatok Hollandban.	203.
Lovak rüh nyavalyája ellen.	102.		
Rugós tehén fejése.	102.		

Nyomatott az ev. ref. kollégium betűivel.